

УДК 371.12.001.85

*Ольга Біляковська, асистент кафедри загальної та соціальної педагогіки
Львівського національного університету
імені Івана Франка*

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

У статті показано важливість використання вчителем інноваційних навчальних технологій. Аргументовано доцільність використання модульної технології як ефективного засобу підвищення якості навчання учнів.

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, принцип гнучкості, модульна технологія.

Постановка проблеми. На даному етапі розвитку освіти необхідність використання сучасних педагогічних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах не викликає сумнівів. Вочевидь, що навіть самий консервативний учитель змушений погодитися з цією реальністю, але, на жаль, не готовий працювати в умовах нових технологій навчання. Проблема полягає, передусім, у відсутності чіткого підходу до самого поняття педагогічної технології.

Аналіз останніх досліджень. Термін “технологія” (з грецької – “знання про майстерність”) у педагогічну практику ввійшов з виникненням необхідності наукового обґрунтування закономірностей пошуку оптимальної сукупності методів і засобів організації навчально-виховного процесу. На думку Ю.І. Машбиця технологія навчання – це “система засобів, які використовуються для реалізації навчальної діяльності і способів функціонування цієї системи”. І далі “технологія навчання представляє собою проекцію теорії навчання на площину діяльності вчителя і учнів, точніше: їх діяльностей, які утворюють систему навчання” [4, 162]. Зокрема, М.В. Кларінім зауважено, що “педагогічна технологія – це встановлення принципів і способів оптимізації освітнього простору, що передбачає розробку і використання прийомів і матеріалів, а також оцінку методів” [2, 10]. Т.С. Назарова вважає, що “педагогічна технологія – область знань, яка включає методи, засоби навчання і теорію їх використання для досягнення цілей навчання” [5, 26]. Технологія навчання, як зазначає С.У. Гончаренко (за означенням ЮНЕСКО) – “це системний метод створення, застосування й визначення всього навчання і засвоєння знань з урахуванням людських і технічних ресурсів та їх взаємодії, що ставлять своїм завданням оптимізацію освіти” [1,

331]. Уточнюючи зміст дидактичної технології О.М. Пехота підкреслює, що технологія навчання “відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання й у межах цієї технології. Вона близька до окремої методики” [6, 23]. Розгорнуту структуру дидактичної технології подає Г.К. Селевко:

- а) концептуальна основа;
- б) змістова частина навчання:
 - мета навчання – загальна і конкретна;
 - зміст навчального матеріалу;
- в) процесуальна частина – технологічний процес;
 - організація навчального процесу;
 - методи і форми навчальної діяльності школярів;
 - методи і форми роботи вчителя;
 - діяльність вчителя з керування предметом засвоєння матеріалу;
 - діагностика навчального процесу” [7, 14].

Таким чином, підсумовуючи різні підходи та дефініції поняття “педагогічної технології”, можна виділити такі складові, як системного способу організації навчально-виховного процесу: 1) планування цілей і завдань, прогнозування результатів педагогічної взаємодії; 2) реалізація цілей через систему засобів, інструментальних дій і операцій у процесі організації педагогічної взаємодії; 3) оцінювання і коректування результатів педагогічної взаємодії” [3, 13].

Водночас зауважимо, що педагогічна технологія (чи більш вужче технологія навчання) є процесуальною частиною системи навчання, що взаємозв’язана з дидактичними процесами, засобами та організаційними формами навчання. Тому, є детально продуманою моделлю спільної навчальної і педагогічної діяльності у проектуванні, організації і проведенні навчального процесу, яка зможе забезпечити комфортні умови

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

для його учасників. Зокрема, педагогічна технологія реалізує ідею цілкового управління навчальним процесом.

Мета статті – показати важливість використання учителем інноваційних навчальних технологій як засобу підвищення якості навчання учнів.

Виклад основного матеріалу. Потреба опанування вчителями педагогічними технологіями є особливо актуальною. Адже, як зазначено І.П. Підласим, саме технологія в особистісному виконанні педагога стає головним продуктом на ринку педагогічних послуг. Зауважимо, що вже в найближчому майбутньому успіх вчительської праці на 80% будуть визначати технології.

Вочевидь, аби технологія навчання була ефективною й дієвою, необхідно, щоб вона базувалася на глибокому знанні природи дитини, законів її розвитку й виховання. Сучасна педагогічна наука вражає різноманітністю навчальних технологій. Зазвичай учителю важко визначити, яку саме технологію слід обрати для ефективної педагогічної діяльності. Водночас логічними є запитання – чому, так звані, деякі інноваційні технології не дають бажаних результатів навчання? Чому традиційна технологія навчання й виховання продовжує панувати в навчально-виховному процесі освітніх закладів? Однією з причин, на нашу думку, є недостатня інноваційна кваліфікація вчителів. Більшість з них не готові до інноваційної діяльності, а саме: одні не готові методично, інші ж не хочуть або не можуть сприйняти будь-яку іншу, окрім традиційної, технологію. Школа, на жаль, залишається зорієнтованою на догматичне засвоєння наукових істин; передачу готових знань, обсяг яких невпинно зростає. Все це відбувається за умов керівної ролі вчителя в процесі навчання, породжує в учнів страх перед уроками, оцінками, позбавляє їх будь-якої ініціативи в навчальній діяльності. Інша причина – це слабе уявлення вчителями й керівниками шкіл суті педагогічної технології загалом та процесу заміни традиційних форм і методів навчальної діяльності інноваційними. Якщо вчитель зуміє побороти у собі традиційний педагогічний авторитаризм, тоді його технологічне “Я” міститиме такі складові: соціальну сенситивність, тобто готовність виконувати соціальне замовлення, уміння передбачати потреби ринку і працювати так, щоби забезпечити готовність учнів до майбутніх випробовувань; постійну самоосвіту: читання, дослідження, пізнання, засвоєння механізмів створення нових навчальних технологій;

використання досвіду кращих педагогів-новаторів для створення власної технології навчання; повне інформування про педагогічні технології, як традиційні так і інноваційні; володіння набором дидактичних методів, прийомів і організаційних форм, які сприятимуть оптимізації навчально-виховного процесу; сучасне навчально-методичне забезпечення для викладання предмета, що відображено в авторських програмах, посібниках тощо; глибоке знання педагогічної спадщини для подальшого використання в удосконаленні педагогічної майстерності; формування умінь саморегуляції, тобто здатність адекватно оцінювати, розпізнавати будь-яку ситуацію; готовність до емпатії, тобто здатність ідентифікувати себе з дитиною, дитячим колективом.

Сучасне інформаційне суспільство перед загальноосвітніми навчальними закладами ставить низку завдань у підготовці випускників, які будуть здатні:

- гнучко адаптуватися у змінних життєвих ситуаціях, самостійно одержувати знання, вміло використовувати їх на практиці;

- самостійно, критично мислити, вміти бачити проблеми, які виникають у реальній дійсності й знаходити оптимальні шляхи для їхнього розв’язання; усвідомлювати дієвість одержаних у ЗНЗ знань, бути здатними генерувати ідеї, мислити креативно;

- грамотно працювати з інформацією, знаходити необхідні для розв’язання певної проблеми факти, аналізувати їх, висувати гіпотези, робити необхідні узагальнення, співставлення, аргументовані висновки, використовувати одержані висновки для розв’язання нових проблем;

- бути комунікабельними, контактними у різних соціальних групах, вміти працювати у команді, передбачати й вміло виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;

- самостійно працювати над розвитком власного інтелектуального, культурного рівня.

Отже, відповідно до вимог, які стоять перед сучасною школою, змінюється парадигма освіти, головним пріоритетом якої стає якість навчання. При цьому здійснюється реорганізація й перегляд усталених підходів і ідеалів змісту навчання. На заміну учневі, що перебував у ролі пасивного об’єкта навчання, приходить учень, як активний, рівноправний суб’єкт навчального процесу. Суттєво змінюється і роль самого учителя, який позбувається своєї домінуючої ролі єдиного, головного носія навчальної інформації, стаючи організатором, менеджером навчально-пізнавальної діяльності учнів.

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

З огляду на це, настала необхідність у впровадженні в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій, серед яких значне місце відводиться модульним технологіям. Теорія модульного навчання висвітлена в роботах П.Я. Юцявічене, А.В. Фурмана, А.М. Алексюка, П.І. Сікорського, В.І. Третьякова та ін. Суть його полягає в тому, що учень цілком самостійно (або з певною допомогою вчителя) досягає конкретної мети навчальної діяльності у процесі роботи з модулем. До провідних принципів модульного навчання належать: модульність; структуризація змісту навчання на відокремлені елементи; динамічність; гнучкість; усвідомлена перспектива; різнобічне методичне консультування; паритетність [9, 56].

Принцип гнучкості забезпечує можливість пристосування змісту освіти до індивідуальних потреб навчання, тобто уможливорює індивідуалізацію змісту й процесу опанування знаннями. Адже учні мають різний рівень базової підготовки, різні здібності, психологічні задатки і темп роботи. У традиційній технології навчання вчитель здебільшого орієнтується на деякого міфічного “середньо статичного” школяра, що неминуче призводить до того, що “сильні” учні штучно гальмуються у своєму розвитку, втрачають інтерес до навчання, а “слабкі” – приречені на хронічне відставання і теж втрачають інтерес до навчання. Принцип гнучкості підказує розв’язання цієї проблеми в запровадженні до кожного блоку навчального матеріалу системи завдань трьох рівнів складності. В умовах вільного вибору інтелектуальна рефлексія учнів полягає в тому, що вони мають самостійно зрозуміти умову завдання, зіставити його зміст і вимоги відповідно до наявного досвіду. Рефлексивне осмислення і переосмислення суперечностей завдання є необхідною умовою мислительного пошуку. Таким чином, у процесі модульного навчання активізується творча діяльність учнів, що уможливорює глибше проникнення в суть навчального матеріалу, створюються умови для його успішного засвоєння і практичного застосування, проходить розвиток самостійності та пізнавальних здібностей школярів.

Принцип модульності допомагає диференціювати та індивідуалізувати процес навчання. А також, враховуючи індивідуальні особливості учнів, оптимально спрямовує розвиток кожної дитини засобами структурування змісту навчального матеріалу, добору до типологічних особливостей учнів форм, прийомів

і методів навчання. Структурування навчального матеріалу передбачає виділення головних знань, які є кісткою предмета і потребують глибокого засвоєння; базових знань, які є кісткою модуля і визначаються як для розуміння, так і для засвоєння; допоміжних знань, з якими учні ознайомлюються і, які виконують допоміжну функцію.

Важливо зазначити, що в процесі навчання за модульною технологією є можливість проводити системний контроль успішності учнів. Перед кожним модулем здійснюється вхідний контроль знань та вмінь учнів, який дає інформацію про рівень готовності до роботи з новим модулем. За необхідності, проводиться відповідна корекція знань. Обов’язково слід здійснювати поточний та проміжний контроль (самоконтроль, взаємоконтроль). Після завершення роботи з модулем проводиться вихідний контроль. Окрім цього, в учнів завжди є можливість доопрацювати навчальний матеріал, щоби покращити результати свого навчання. Адже навчаючись самостійно, учень може взяти посібник й самостійно вибрати з нього завдання відповідно до рівня складності. Розв’язавши завдання, принести на перевірку вчителю, який допоможе йому встановити наявність чи відсутність прогресивних змін у його знаннях та вміннях. Така навчальна взаємодія вчителя та учня набуває форм співробітництва. Модульна технологія навчання “визначає характер діяльності учнів і вчителя як суб’єктів пізнання, стимулює учнів до успіху в їх самоосвітніх зусиллях, актуалізує мотиваційні ресурси, створює відчуття власної компетентності, вимагає самостійних пошуків шляхів розв’язання пізнавальних проблем, поповнення і розширення знань, широкого використання їх у пізнавальній діяльності, а саме ті дії і розумові операції, які складають основу самоосвіти особистості” [8, 15].

Висновки. Отже, зазначимо, що у процесі навчання за модульною технологією принципово змінюється статус вчителя, а також суть його підготовки до навчальних занять. Позаяк, учитель готується не лише до того як краще пояснити новий матеріал, а як оптимальніше управляти навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Тому в сучасній школі має утвердитися вчитель, який володіючи новими педагогічними технологіями, буде готовим до будь-яких інновацій, зуміє розвивати й підтримувати бажання учнів вчитися, із задоволенням “вчиться” сам, перебуваючи у постійному творчому пошуку творення власної навчальної технології.

І.Я. ФРАНКО ПРО ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ГУМАНІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

1. Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник*. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
2. Кларин М.В. *Педагогическая технология в учебном процессе: Анализ зарубежного опыта*. – М.: Знание, 1989. – 80 с.
3. Масол Л. *Інтерактивні технології викладання мистецтва у ЗНЗ* // 3б. наук. пр. – К.: Інститут Рекламі, 2004. – 131 с.
4. Машибиц Е.И. *Психологические основы управления учебной деятельностью*. – К.: Вища школа, 1987. – 224 с.
5. Назарова Т.С. *Педагогические технологии: новый этап эволюции* // Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 20 – 27.
6. *Освітні технології / За ред. О.М. Пехоти*. – К.: “А.С.К.”, 2002. – 255 с.
7. Селевко Г.К. *Современные образовательные технологии: Учебное пособие*. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
8. Терещенко Н.М. *Формування у підлітків готовності до самоосвіти в умовах модульного навчання: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09* / Інститут педагогіки АПН України. – К., 2000. – 20 с.
9. Юцявичене П.А. *Принципы модульного обучения* // Сов. педагогика. – 1990. – № 1. – С. 55 – 60.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2009

УДК 821.161.2(XIX)

*Жанна Гушак, викладач кафедри машинознавства та охорони праці
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

І.Я. ФРАНКО ПРО ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ГУМАНІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті розглядається основні погляди українського мислителя на процес навчання та виховання учнів у гуманістичному ракурсі, вагомими чинниками якого є гуманізація та демократизація педагогічних стосунків.

Ключові слова: І.Я. Франко, учень, вчитель, виховання.

Постановка проблеми. Українці прагнуть жити у правовій, демократичній і соціальній державі. Бо саме у ній концентрується увесь комплекс економічних, політичних і культурно-духовних інтересів громадянина як індивіда, так і різних соціальних груп. Держава, на землях якої кожна особистість має належні умови для самостановлення, в якій на основі правових механізмів регулюються суспільні відносини і надаються їм загальнообов’язкового змісту, може на належному рівні виконувати повний обсяг управління справами суспільства і розпоряджатися його людськими, матеріальними і природними ресурсами. Саме у такій державі українська нація одержить гарантовані можливості для свого розвитку як суверенного партнера світового співтовариства.

Аналіз досягнень з проблеми. Аналіз сучасних наукових праць, автори яких Н. Сабат, С. Вдович, І. Курляк, Ю. Щербяк, Д. Герцюк показав, яким вагомим був вплив освітянських поглядів мислителя на розвиток ідеї гуманної

педагогіки в Західній Україні кінця XIX – початку XX століття. Однак недослідженим являється питання з’ясування основоположних ідей, принципів, що визначають гуманістичну сутність педагогічних поглядів І.Я. Франка.

Мета статті. Проаналізувати основні погляди І.Я. Франка на навчально-педагогічний процес, що визначають гуманістичну спрямованість педагогічної спадщини українського мислителя.

Виклад основного матеріалу. І.Я. Франко розглядав існування демократичного національно-державного утворення як безумовну умову розвитку особистості. “Нам дуже дивно, – писав І.Я.Франко у статті “Література, її завдання і найважливіші ціхи”, – що наші українські “народовці” так давно вже балакають о самостійності, а й досі чи не вміли, чи не сміли домовитися до ясного й одвертого заявлення свого права на самостійність політичну, якої свобідна, сполучена громада людей... Всяка самостійність не там, де більше крику, а там, де більше самостійної, розумної праці; а де має бути бесіда про таку працю в повнім значенні слова,